

บทสรุป

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับมโนทัศน์เรื่องโลก (The world) ในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท ตลอดจนการนำเอาคำสอนเรื่องโลก โยงเข้ากับหลักธรรมที่เปี่ยมหมายสูงสุด ในพุทธศาสนา นั่นก็คือ เรื่องของทุกข์ การดับทุกข์

เนื้อหาของวิทยานิพนธ์ได้เสนอแนวความคิดที่เกี่ยวกับโลกไว้ด้วยกัน 2 บท อันได้แก่ บทที่ 2 เกี่ยวกับความคิดเรื่องโลกเชิงปรนัย (Objective world) ในทรรศนะของพุทธปรัชญา ก็คือ โลกตามธรรมชาติ หรือโลกเชิงจักรวาลวิทยา ซึ่งเป็นโลกที่บริสุทธิ์ปราศจากความหมายใด ๆ ตัวของมันเป็นเพียงที่รวมตัวของธาตุ 4 อันได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งเป็นธาตุดั้งเดิม และภายในตัวของมันก็ประกอบด้วย อูปาทายรูป 24 ซึ่งเป็นคุณสมบัติของตัวมันเอง โดยตามธรรมชาตินั้น ได้แสดงถึงลักษณะที่เป็นธรรมชาติของโลกตามกฎแห่งไตรลักษณ์ และดำเนินไปตามกฎแห่งความเป็นเหตุเป็นผล ที่เรียกว่า กฎอิทัปปัจจยตา ซึ่งเป็นกฎที่จะอธิบายการดำเนินไปของสิ่งต่างๆ ได้อย่างมีแบบแผน ภายใต้กฎที่ทอนออกจากกฎอิทัปปัจจยตา นั่นก็คือ นิยาม 5

ส่วนในบทที่ 3 เป็นการเสนอแนวความคิดที่เกี่ยวกับโลกเชิงอัตนัย (Subjective world) เนื่องด้วยมีคำสอนบางตอนที่ปรากฏในพระไตรปิฎก สามารถตีความได้ว่า มีโลกอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นโลกที่ตรงข้ามกับ โลกเชิงปรนัย นั่นก็คือ โลกที่เกิดขึ้นได้เพราะการรับรู้ของมนุษย์

อาจจะมิผู้ที่ศึกษาพุทธศาสนา เกิดคำถามขึ้นในใจว่า ถ้าพุทธศาสนายอมรับเรื่องการมีอยู่ของโลกทั้งสอง ก็แสดงให้เห็นว่า ความคิดที่เกี่ยวกับโลกในพุทธศาสนานั้น มีความขัดแย้งในตัวเองนั่นก็คือ หนึ่งมีโลกที่เป็นอิสระจากการรับรู้และในขณะที่เดียวกันกับบอกว่ามีโลกที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ของมนุษย์

โลกในเชิงอัตนัยในทรรศนะของพุทธปรัชญา มิได้มีความหมายในเชิงอภิปรัชญา แต่การมีอยู่หรือเกิดขึ้นของโลกในเชิงนี้ เป็นการอธิบายในเชิงจริยศาสตร์ นั่นคือ โลกภายนอกหรือโลกเชิงปรนัยนั้น มันคงดำรงอยู่ได้โดยตัวของมันเอง แต่ในขณะที่เดียวกันมนุษย์มีอายตนะในการรับรู้โลกภายนอกหรือสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏต่อมนุษย์ในรูปของข้อมูลทางผัสสะ (Sense Data) ซึ่งในภาษาพุทธปรัชญา เรียกว่า อารมณฺเณ คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสและ ธรรมารมณฺเณ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็คือ โลกตามนัยแห่งพุทธปรัชญา ดังคำสอนในปโลกสูตร ว่า

ดูกรอานนท์ สิ่งใด มีความแตกสลายเป็นธรรมดา นี้เรียกว่าโลกในอริยวินัย ก็อะไร
 เล่ามีความแตกสลายเป็นธรรมจักษุแล มีความแตกสลายเป็นธรรมตา รูป...
 จักษุวิญญาณ...จักษุสัมผัส...สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุข เวทนาที่เกิดขึ้น
 เพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัยก็มีความแตกสลายเป็นธรรมดา ฯลฯ...ใจ...
 ธรรมารมณ์...มีความแตกสลายเป็นธรรมดา...นี้เรียกว่าโลก ในอริยวินัย¹

จากพระสูตรนี้ ในแง่หนึ่งหมายความว่า มนุษย์รู้จักโลกภายนอกได้โดยผัสสะ
 ขณะเดียวกันความสุข ความทุกข์ ก็เกิดขึ้นเนื่องจากรับรู้โลก เหตุที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะว่า
 ในขณะที่เรารับรู้โลกภายนอกนั้น เรามีได้รับรู้มันอย่างที่มีมันเป็นอยู่ และไม่รับรู้ตามธรรมชาติของ
 โลกที่เป็นไปตามกฎแห่งไตรลักษณ์ และกฎอหังการปัจจุตยา แต่มนุษย์รับรู้โลกนร่อยกับสร้าง โลกอันใหม่
 ในแง่ที่ว่า เป็นการให้ความหมายใหม่แก่โลกตามธรรมชาติ และพยายามที่จะควบคุมมันให้เป็นไป
 ตามความปรารถนาของเรา หรือให้มันเป็นไปตามความหมายใหม่ที่เราสั่งสร้างให้แก่มัน ถ้าเป็นไป
 ตามที่เราปรารถนา โลกที่เกิดจากการรับรู้ ก็ส่งผลให้เกิดสุขเวทนา แต่ถ้าไม่เป็นไปตามที่
 เราปรารถนา เนื่องจากโลกภายนอก (Objective world) นั้นอยู่ภายใต้กฎแห่งไตรลักษณ์
 คือ มันไม่เที่ยง มันเป็นทุกข์ และไม่มีความตน แต่เรารับรู้มันตามใจปรารถนาของเราและเข้าใจ
 ผิดในธรรมชาติของโลก ผลก็คือเกิดทุกข์เวทนา

จากเหตุผลดังกล่าว แนวความคิดที่เกี่ยวกับโลกทั้งสองนั้น สำหรับพุทธปรัชญาไม่มีความ
 ขัดแย้งกัน แต่กับช่วยให้เกิดความเข้าใจว่า เหตุแห่งทุกข์นั้น เกิดขึ้นในส่วนของกรรับรู้โลก
 เชิงอัตนัย ส่วนโลกเชิงปรนัยนั้น มันก็เป็นของมันตามธรรมชาติ ไม่มีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องกับ
 ความทุกข์ ดังนั้น ถ้าจะขจัดทุกข์ ก็ควรมองโลกหรือรับรู้โลกตามที่มันเป็นและรู้เท่าทันในธรรมชาติ
 ของมัน

¹ สัง. สฬา. 18/101